

DUCHOVNÉ CVIČENIA PRE ÚČASTNÍKOV SYNODY

P. Timothy Peter Joseph Radcliffe

5. MEDITÁCIA: „AUTORITA“

2. október 2023

Nemôžeme viesť plodný rozhovor, ak si neuvedomíme, že každý z nás hovorí s autoritou. Všetci sme pokrstení v Kristovi: kňazovi, prorokovi a kráľovi. Medzinárodná teologická komisia cituje ohľadom *sensus fidei* sv. Jána: „*Ale vy máte pomazanie od Svätého a viete to všetci*“ a „*pomazanie, ktoré ste od neho dostali, ostáva vo vás a nepotrebuje, aby vás niekto počul*“ (1Jn 2, 20. 27).

Mnohí laici boli počas prípravy tejto synody prekvapení, keď zistili, že sú po prvýkrát vypočutí. Pochybovali o svojej vlastnej autorite a pýtali sa: „Môžem naozaj niečo ponúknuť?“ Nie sú to však len laici, ktorým chýba autorita. Krízou autority trpí celá Cirkev. Istý ázijský arcibiskup sa sťažoval, že nemá autoritu. Povedal: „Všetci kňazi sú nezávislí veľkomožní páni, ktorí si ma nevšímajú.“ Aj mnohí kňazi hovoria, že stratili všetku autoritu. Kríza sexuálneho zneužívania nás zdiskreditovala.

Celý náš svet trpí krízou autority. Všetky inštitúcie stratili autoritu. Politici, zákony, tlač – všetci pociťujú pokles autority. Zdá sa, že autorita vždy patrí iným ľuďom: buď diktátorom, ktorí sa na mnohých miestach dostávajú k moci, alebo novým médiám či celebritám a influencerom. Svet túži po hlasoch, ktoré budú autoritatívne hovoriť o zmysle nášho života. Hrozí, že toto vákuum vyplnia nebezpečné hlasy. Je to svet poháňaný nie autoritou, ale zmluvami – dokonca aj v rodine, na univerzite a v Cirkvi.

Ako teda môže Cirkev získať späť autoritu a prehovoriť k nášmu svetu, ktorý túži po hlasoch, ktoré znejú pravdivo? Lukáš nám hovorí, že keď Ježiš učil, „*zasli nad jeho učením, lebo jeho slovo malo moc*“ (Lk 4, 32). Rozkazuje démonom a oni poslúchajú. Dokonca aj vietor a more ho poslúchajú. Má aj moc privolať k životu svojho mŕtveho priateľa: „*Lazár, pod' von!*“ (Jn 11, 43). A takmer záverečné slová Matúšovho evanjelia sú: „*Daná mi je všetka moc na nebi i na zemi*“.

No zhruba uprostred synoptických evanjelií, v Cézarei Filipovej, tiež nastáva veľká kríza autority, v porovnaní s ktorou naša súčasná kríza vyzerá nedôležito! Ježiš hovorí svojim najbližším priateľom, že musí ísť do Jeruzalema, kde bude trpieť, zomrie a vstane z mŕtvych. Oni však jeho slová neprijímajú. Ježiš ich teda berie na vrch a pred ich očami sa premení.

Jeho autorita sa zjavuje cez prizmu jeho slávy a cez svedectvo Mojžiša a Eliáša. Je to autorita, ktorá sa dotýka ich uší a očí, ich srdca a mysle. Ich predstavivosti! Teraz ho konečne počúvajú!

Peter je naplnený radosťou: dobre je nám tu. Ako povedal Teilhard de Chardin v známom výroku: „Radosť je neklamným znakom Božej prítomnosti“. To je radosť, o ktorej dnes ráno hovorila sr. Mária Ignazia, Máriina radosť. Bez radosti nemá nikto z nás žiadnu autoritu. Nikto neverí nešťastnému kresťanovi! Pri premenení táto radosť pramení z troch zdrojov: z krásy, dobra a pravdy. Mohli by sme spomenúť aj ďalšie formy autority. V *Instrumentum*

laboris sa zdôrazňuje autorita chudobných. Je tu autorita tradície a hierarchie s jej službou jednoty.

Dnes ráno by som chcel ukázať, že autorita je mnohoraká a vzájomne sa posilňuje. Nemusí existovať nijaká konkurencia – akoby laici mohli mať väčšiu autoritu len vtedy, ak by biskupi mali menšiu – alebo ak takzvaní konzervatívci súťažia o autoritu s progresívcami. Mohli by sme byť v pokušení privolať oheň na tých, ktorých považujeme za protivníkov, ako učeníci v dnešnom evanjeliu (*Lk* 9, 51 – 56). Ale v Najsvätejšej Trojici neexistuje súperenie. Otec, Syn a Duch Svätý nesúťažia o moc, rovnako ako neexistuje súperenie medzi štyrmi evanjeliami.

K nášmu stratenému svetu budeme hovoriť s autoritou, ak v tejto synode prekonáme konkurenčné spôsoby bytia. Potom svet rozpozna hlas pastiera, ktorý ho povoláva k životu. Pozrime sa na spomínanú scénu na vrchu a uvidíme vzájomné spolupôsobenie rôznych foriem autority.

Krása

Po prvé, je tu krása alebo sláva. V hebrejčine sú tieto dve slová prakticky synonymá. Biskup Robert Barron kdesi povedal – a odpusťte mi, biskup Bob, ak vás zle citujem –, že krása môže osloviť ľudí, ktorí odmietajú iné formy autority. Morálna vízia môže byť vnímaná ako moralistická: „Ako sa opovažuješ hovoriť mi, ako mám žiť?“ Autorita učenia môže byť odmietnutá ako utláčajúca. „Ako sa opovažujete hovoriť mi, čo si mám myslieť?“ Ale krása má autoritu, ktorá sa dotýka našej vnútornej slobody.

Krása otvára našu predstavivosť transcendentnu, domovine, po ktorej túžime. Jezuitský básnik Gerard Manley Hopkins nazýva Boha „krásou samou a darcom krásy“¹. Akvinský hovorí, že krása odhaľuje konečný cieľ nášho života ako cieľ, na ktorý mieri lukostrelec.²

Niet divu, že Peter nevie, čo povedať. Krása nás pozdvihuje ponad akékoľvek slová. Tvrdí sa, že každý dospievajúci má nejakú skúsenosť s transcendentnou krásou. Ak však nemajú sprievodcov, ako mali učeníci Mojžiša a Eliáša, tak tá chvíľa pominie. Keď som ako šesťnásťročný chlapec navštevoval benediktínsku školu, zažil som takúto chvíľu vo veľkom kostole opátstva a poznal som múdrych mníchov, ktorí mi ju pomohli pochopiť.

Ale nie každá krása hovorí o Bohu. Nacistickí vodcovia milovali klasickú hudbu. V deň sviatku Premenenia Pána bola na Hirošimu zhodená atómová bomba ako ohavná paródia na Ježišovo božské svetlo. Krása môže klamať a zvádzať. Ježiš povedal: „*Beda vám, zákonníci a farizeji, pokrytci, lebo sa podobáte obieleným hrobom, ktoré zvonka vyzierajú pekne, ale vnútri sú plné mŕtvolných kostí a všelijakej nečistoty!*“ (*Mt* 23, 27).

No božská krása na vrchu bude žiariť aj mimo svätého mesta, keď sa zjaví Pánova sláva na kríži. Božia krása sa najžiarivejšie zjavuje v tom, čo sa zdá byť najškaredšie. Človek musí ísť na miesta utrpenia, aby zahliadol Božiu krásu.

Etty Hillesumová, židovská mystička, ktorú priťahovalo kresťanstvo, ju našla aj v nacistickom koncentračnom tábore: „Chcem byť tam, v hústine toho, čo ľudia nazývajú ‚hrôzou‘, a stále môcť povedať: ‚Život je krásny‘“³. Každá obnova Cirkvi išla ruka v ruku s estetickým oživením: pravoslávna ikonografia, gregoriánsky chorál, protireformačné

¹ Gerard Manley HOPKINS: *The Golden Echo*.

² ST III, 45.

baroko (nie moje obľúbené!). Reformácia bola sčasti stretom estetických vízií. Akú estetickú obnovu potrebujeme dnes, aby sa nám otvoril pohľad na transcenciu, najmä na miestach opustenosti a utrpenia? Ako môžeme odhaliť krásu kríža?

Keď v 16. storočí prišli dominikáni do Guatemaly, krása im otvorila cestu, aby sa mohli podeliť o evanjelium s domorodým obyvateľstvom. Odmietli ochranu španielskych dobyvateľov. Mnísi naučili miestnych domorodých obchodníkov kresťanské piesne, ktoré spievali, keď cestovali po horách a predávali svoj tovar. To otvorilo cestu bratom, ktorí potom mohli bezpečne vstúpiť do regiónu, ktorý je dodnes známy ako *Vera Paz*, Pravý pokoj. Nakoniec však prišli vojaci a pozabíjali nielen domorodé obyvateľstvo, ale aj našich bratov, ktorí sa ich snažili chrániť.

Aké piesne môžu vstúpiť na nový kontinent mladých? Kto sú naši hudobníci a básnici? Krása otvára predstavivosť pre neopísateľný cieľ našej cesty. Môžeme však byť ako Peter v pokušení zostať na mieste. Preto sú potrebné iné druhy imaginatívneho úsilia, aby sme sa dostali z vrchu na prvú synodu cestou do Jeruzalema. Učenikom sa ponúkajú dvaja vykladači toho, čo vidia, Mojžiš a Eliáš, Zákon a Proroci. Alebo Dobro a Pravda.

Dobro

Mojžiš vyviedol Izrael z otroctva na slobodu. Izraeliti nechceli ísť. Túžili po bezpečí v Egypte. Báli sa slobody na púšti, rovnako ako sa učenici báli putovať do Jeruzalema. Veľký inkvizítor v Dostojevského románe *Bratia Karamazovovci* tvrdí, že „nič nebolo pre ľudstvo a spoločnosť neznesiteľnejšie ako sloboda... Nakoniec nám položia k nohám svoju slobodu a povedia nám; „Lepšie je, keď nás zotročíte, ale nakrmíte““.

Svätí majú autoritu odvahy. Vyzývajú nás vydať sa na cestu. Pozývajú nás, aby sme sa s nimi vydali na riskantné dobrodružstvo svätosti. Sv. Terézia Benedikta od Kríža sa narodila v židovskej rodine, ktorá dodržiavala náboženské predpisy, ale ako tínedžerka sa stala ateistkou. Keď však raz náhodou vzala do rúk autobiografiu sv. Terézie z Avily, čítala ju celú noc. Napokon povedala: „Keď som knihu dočítala, povedala som si: toto je pravda!“ To ju priviedlo k smrti v Osvienčime. To je autorita svätosti. Pozýva nás, aby sme sa vzdali kontroly nad svojím životom a nechali Boha byť Bohom.

Najpopulárnejšou knihou dvadsiateho storočia bol *Pán prsteňov* od J. R. R. Tolkiena. Je to hlboko katolícky román. Tolkien tvrdil, že je to román o Eucharistii. Mučeníci boli prvými autoritami Cirkvi, pretože odvážne obetovali všetko. G. K. Chesterton povedal: „Odvaha je takmer protirečivým termínom. Znamená silnú túžbu žiť, ktorá na seba berie podobu pripravenosti zomrieť“⁴. Bojíme sa predkladať nebezpečnú výzvu našej viery? Herbert McCabe OP povedal: „Ak miluješ, budeš zranený, možno zabitý. Ak nemiluješ, už si mŕtvy“. Mladých ľudí naša viera nepriťahuje, ak sme si ju zdomácnili.

„*Dokonalá láska vyháňa strach*“ (1 Jn 4, 18). Brat Michael Anthony Perry OFM, bývalý generálny minister františkánov, povedal: „V krste sme sa zriekli práva mať strach“⁵. Ja by som povedal, že sme sa zriekli práva byť zotročení strachom. Odvážni poznajú strach. V našom ustráchanom svete budeme mať autoritu len vtedy, ak bude vidieť, že riskujeme

³ ETTY HILLESUM: *An Interrupted Life: The Diaries and Letters of Ety Hillesum 1941 – 43*. Persephone Books, London, 2007, p. 276.

⁴ G. K. CHESTERTON: *Orthodoxy* London 1996 p.134.

⁵ Michael Anthony PERRY, OFM: Benotti p. 66.

všetko. Keď sa naši európski bratia a sestry pred štyristo rokmi vydali hlásať evanjelium do Ázie, polovica z nich zomrela na choroby, stroskotanie, piráctvo ešte prv, ako tam prišli. Mali by sme ich šialenú odvahu?

Henri Burin de Roziars (1930 – 2017) bol francúzsky dominikánsky právnik pôsobiaci v brazílskej Amazónii. Pred súdom žaloval veľkých vlastníkov pôdy, ktorí často zotročovali chudobných, nútili ich pracovať na svojich rozsiahlych majetkoch a zabíjali ich, ak sa pokúsili o útek. Henri dostal nespočetné množstvo vyhrážok, že ho zabijú. Ponúkli mu policajnú ochranu, ale on vedel, že to budú s najväčšou pravdepodobnosťou oni, kto ho zabije. Keď som u neho zostal, ponúkol mi na noc svoju izbu. Na druhý deň mi povedal, že nemohol spať, keďže hrozilo, že si poňho prídu a omylom dostanú mňa!

Autorita krásy teda hovorí o konci cesty, o vlasti, ktorú sme nikdy nevideli. Autorita svätosti hovorí o ceste, ktorú treba absolvovať, ak chceme doraziť do cieľa. Je to autorita tých, ktorí obetujú svoj život. Írsky básnik Pádraig Pearse vyhlásil: „Premárnil som nádherné roky, ktoré mi Pán Boh daroval v mladosti – pokúšal som sa o nemožné veci, považujúc ich za jediné, čo stojí za námahu. Pane, keby som mal ďalšie roky, premrhal by som ich znova. Preto ich odhadzujem od seba“⁶.

Pravda

Potom je tu Eliáš. Proroci sú hlásatelia pravdy. Prehliadol predstavy Baalových prorokov a počul slabý hlas ticha na vrchu. *Veritas*, Pravda, je heslo dominikánskeho rádu. Priťahovalo ma k dominikánom ešte prv, ako som sa s jedným z nich stretol, čo snáď zariadila prozreteľnosť!

Náš svet si Pravdu nezamiloval: falošné správy, divoké tvrdenia na internete, šialené konšpiračné teórie. V ľudstve je však vložený neodškriepiteľný inštinkt pre pravdu, a keď sa prejaví, nesie v sebe posledné náznaky autority. *Instrumentum laboris* sa nebojí hovoriť pravdu o výzvach, ktoré musíme riešiť. Otvorene hovorí o nádejach a bolestiach, hneve a radoostiach Božieho ľudu. Ako môžeme pritiahnúť ľudí k tomu, ktorý je Pravda, ak nie sme pravdiví sami o sebe?

Dovoľte mi spomenúť len dve veci, kde je táto prorocká tradícia hovorenia pravdy potrebná. Po prvé, pravdivo hovoriť o radoostiach a utrpeniach sveta. Bartolome de Las Casas viedol v Hispánii priemerný život, keď si prečítal kázeň, ktorú predniesol Antonio de Montesinos, OP v Advente roku 1511. Konfrontoval v nej dobyvateľov s ich zotročovaním domorodého obyvateľstva: „Povedzte mi, akým právom alebo na základe akého výkladu spravodlivosti držíte týchto Indiánov v takom krutom a strašnom otroctve? Akým právom vediete také odporné vojny proti ľuďom, ktorí kedysi žili tak pokojne a mierumilovne vo svojej vlastnej krajine?“ Las Casas si to prečítal a vedel, že je to pravda, preto sa kajal. Na tejto synode budeme počúvať ľudí, ktorí budú pravdivo hovoriť o „radoostiach a nádejach, žalosti a úzkosti ľudí dnešných čias“ (*Gaudium et spes* 1).

V záujme pravdy potrebujeme aj disciplinovanú vedeckú prácu, ktorá odoláva pokušeniu využívať Božie slovo a učenie Cirkvi na vlastné ciele. „Boh musí mať pravdu, pretože súhlasí so mnou!“. Biblisti nás napríklad privádzajú späť k pôvodným textom Biblie v ich cudzosti, inakosti. Keď som ležal v nemocnici, jeden ošetrovateľ mi povedal, že by si prial vedieť

⁶ Quoted by Cardinal MURPHY-O'CONNOR: Fiftieth Anniversary of Priesthood. In: Daniel P. CRONIN: *Priesthood: A Life Open to Christ* (St Pauls Publishing, London, 2009), p. 134.

latinsky, aby si mohol prečítať Bibliu v originálnom jazyku. Nič som na to nepovedal! Skutoční učenci sa stavajú proti každému zjednodušenému pokusu získať Písmo alebo Tradíciu na našu osobnú propagáciu. Božie slovo patrí Bohu. Počúvajte ho. Nám pravda nepatrí. Pravda vlastní nás.

Každá láska nás otvára pre pravdu druhého. Objavujeme to, ako druhí ostávajú v istom zmysle nepoznateľní. Nemôžeme sa ich zmocniť a použiť ich pre svoje ciele. Milujeme ich v ich inakosti, v ich nekontrolovateľnej slobode.

Na vrchu Premenenia teda vidíme rôzne formy autority, ktoré pomáhajú učeníkom dostať sa z veľkej krízy autority v Cézarei Filipovej. Všetky tieto i ďalšie autority sú potrebné. Bez pravdy môže byť krása prázdna. Ako ktosi povedal: „Krása je pre pravdu ako chuť pre jedlo. Bez dobroty môže krása klamať. Dobrota bez pravdy sa zrúti do sentimentality. Pravda bez dobra vedie k inkvizícii. Svätý John Henry Newman krásne hovoril o viacerých formách autority, o riadení, rozume a skúsenosti.

Všetci máme autoritu, ale rôznym spôsobom. Newman napísal, že ak sa autorita vlády stane absolútnou, stane sa tyranskou. Ak sa jedinou autoritou stane rozum, upadneme do suchopárneho racionalizmu. Ak sa jedinou autoritou stane náboženská skúsenosť, zvíťazí poverčivosť. Synoda je ako orchester, v ktorom majú rôzne nástroje svoju vlastnú hudbu. Preto je jezuitská tradícia rozlišovania taká plodná. K pravde sa nedospeje väčšinovým hlasovaním, rovnako ako sa pomocou hlasovania nedá viesť orchester alebo futbalový tím!

Autorita vodcov zabezpečuje, aby rozhovor v Cirkvi bol plodný, aby jeden hlas nedominoval a neprehlušil ostatné. Rozoznáva skrytú harmóniu. Jonathan Sacks, vrchný rabín Veľkej Británie, napísal: „V nepokojných časoch je pre náboženských vodcov takmer neprekonateľné pokušenie byť konfrontačný. Treba nielen hlásať pravdu, ale aj odsudzovať lož. Rozhodnutia musia byť stanovené ako ostré rozdelenia. Neodsúdiť znamená schvaľovať.“ No hovorí, že „prorok nepočuje len jeden imperatív, ale dva: poučanie a súcit, lásku k pravde a trvalú solidaritu s tými, pre ktorých sa táto pravda stala nejasnou. Zachovávať tradíciu a zároveň brániť tých, ktorých iní odsudzujú, je ťažká, no nevyhnutná úloha náboženských predstaviteľov v nenáboženskej dobe“⁷.

Všetka moc pochádza od nášho trojjediného Boha, v ktorom je všetko spoločné. Taliansky teológ Leonardo Paris hovorí: „Otec sa delí o svoju moc. So všetkými. A všetku moc ustanovil ako participatívnu... Už nie je možné citovať Pavlovo – „už niet Žida ani Gréka, už niet otroka ani slobodného, už niet muža ani ženy, lebo vy všetci ste jedno v Kristovi Ježišovi“ (Gal 3, 28) – a odvolávať sa na synodalitu bez toho, aby sme si uvedomili, že to znamená nájsť konkrétne historické formy, aby sa každému priznala moc, ktorú mu Otec chcel zverit“⁸.

Ak sa Cirkev stane skutočne spoločenstvom vzájomného uznávania udelenej moci, budeme hovoriť s Pánovou autoritou. Stať sa takouto Cirkvou bude bolestné a krásne. Práve na to sa pozrieme na poslednej prednáške.

⁷ Jonathan SACKS: *Elijah and the Still, Small Voice*, www.rabbisacks.org/covenant-conversation/pinchas/elijah-and-the-still-small-voice.

⁸ Leonardo PARIS: *L'erede. Una cristologia*, Queriniana, 2021, pp. 220-221. Soon to be published in English by Brill, with a Foreword by Massimo Faggioli.